

Първата сватба

Беше горчиво-сладкият ден на сватбата на сестра ми и всички плачеха, дори и аз, макар да не съм от тези, дето лесно ронят сълзи. Небесата ридяха съчувствено, със ситните, равномерни струйки на сливовите дъждове.* Беше в четвъртата година на Ансей, през високосния, пети месец, четири години след пристигането на черните кораби в залива Урага**; странни времена, все едно, че чакаш тенджерата да заври на огъня: всички съставки са смесени, огънят пращи силно и все пак, сякаш нищо не се случва. Колкото повече я наблюдаваш, толкова по-бавно завира.

* Специфичен метеорологичен феномен в Средния Изток, за районите, намиращи се между 23 и 28° с.ш. Това е дъждовният сезон (буквален превод е от китайския термин „сливов дъжд“) и трае 50 дни, от ноември до средата на декември – бел. прев.

** След като в продължение на 200 години в Япония не са били допускани никакви чужденци, на 14 юли 1853 г. флотилия от четири американски парахода, водена от комодор Матю Пери, акостира в пристанището Урага, носейки писмо от президента на САЩ до императора и феодалите му, с настояване за отваряне на границите на Япония за свободна търговия със Запада. Наричат ги „черни“ заради цвета, придаван от катрана, с който са били насмолени, както и заради пушека, който вдигали комините им – нещо невиджано от японците дотогава – бел. прев.

Бяхме подготвили голямо тържество, със съседни и роднини от Иуда и Ямагучи, лекари от колегите на баща ми, преподаватели от училищата, в които брат ми беше ходил преди да отиде в Нагасаки, и от частната академия, в която моят чичо, Шинсай, доскоро беше главен наставник на учениците. Появиха се и неколцина негови приятели: млади мъже, бивши негови съученици, които се състезаваха в бойното изкуство на мечата, а също и в перченето и гръмкото изразяване на лоялност към императора, презрение към чужденците и гняв към Бакуфу, правителството на шогуна.

Ние, жените от семейство Итасаки – майка ми, сестра ми Мицуе и аз, Цуру, заедно с прислужницата О-Кане и метреса-та на баща ми, О-Кио, бяхме приготвяли храната с дни: червен боб с ориз, *ширазуши*, *мочи*, тофу под най-различни форми и огромна цяла платика. Гостите донесоха подаръци, най-вече цели риби върху канапета от дъбови листа, сладки от червен боб*, *умебоши* и други солени деликатеси, абалоне**, сепии, празнично увити в сламени оплетки буренца със саке, от които празнично се лееха чаша след чаша, тост след тост.

Дойдоха и някои други гейши от дома на О-Кио, които свиреха на шамисен*** и пееха, но О-Кио, както майка ми често казваше, не беше благословена нито с външност, нито с талант. Можете да си помислите, че това е било проява на злоба от страна на майка ми, но нищо няма да е по-далеч от истината. Майка ми съжеляваше О-Кио, която не бе успяла да привлече мъж с повече влияние или пари от баща ми. Тя взе О-Кио под крилото си и се отнасяше към нея като с по-възрастна, но по-зле поставена роднина, отстъпваше ѝ, но и в същата степен доминираше над нея и я командваше.

Ние не знаехме как баща ни е получил О-Кио. Може би я беше наследил от благодарен пациент или я беше спечелил

* Сладки от бобено брашно, смесено с желатин – бел. прев.

** Големи бисерни миди – бел. прев.

*** Триструнен инструмент, подобен на квадратна мандолина, с дълга дръжка – бел. прев.

на комар. Той самият, изглежда, нямаше представа какво да прави с нея и ако майка ми не му вадеше душата да я посещава, той почти нямаше да я вижда. Тя трябваше буквално да го изгони от къщи: „Не е ли време да наминеш към Хананацутеи?“

– Предполагам, че да – без особен ентузиазъм отговаряше баща ми. Връщаше се доста пийнал, от което на следващия ден беше кисел, болеше го главата и обикновено съжаляваше, защото се бе съгласил да даде на някого безплатна консултация или китайско лекарство, и изобщо се чувстваше изтощен.

Аз и сестра ми харесвахме О-Кио, най-вече, защото Хананацутеи беше популярна чайна и О-Кио с удоволствие ни носеше всички местни клюки. Винаги ни беше приятно, когато ни навестеше; една от нас приготвяше чай, докато другата седеше с нея на външната веранда и я наблюдаваше как изважда кутията си с тютюн, приготвя си лулата и я запалва. Всмукваше дълбоко, а после започваше да бъбри с дрезгавия си глас на закоравял пушач.

Домът ни имаше два външни входа, един откъм главната улица, през който влизаха пациентите – самураи, и един на страничната уличка, за градските люде и за фермерите. Всички знаехме, че именно последните плащат за къщата ни и за всичко в нея, и дори за О-Кио, но все пак трябваше да използват задния вход и да са готови да изчакат, докато баща ми обслужва своите пациенти – самураи, които, стига да поискаха, не плащаха за нищо. Баща ми беше назначен за доктор на провинцията преди няколко години, за своя най-голяма изненада, защото ние не бяхме свързани с никоя от големите медицински фамилии – Уада, Аоки или Огата. Получи издръжка от двадесет и два коку годишно и правото да носи два меча*, макар че продължи да си подстригва ко-

* Носенето на мечове е било запазено право най-вече за самурайската класа и се е давало на хора с благороден произход по изключение, или като отличие – бел. прев.

сата късо, в обичайния за докторите стил. Семейството ни зае неясното положение, което имат лекарите в йерархията на провинцията. Те изпитват по-малко уважение към обществения статус от другите хора, защото виждат как синът на господаря на провинцията умира от дребна или едра шарка също тъй бързо, както и детето на селяка. Не са в състояние да направят за умиращия от белодробна туберкулоза старейшина нищо повече от това, което могат да направят за скромния *соцу*. Те виждат мъжете и жените в тяхната най-голяма слабост и понякога – в тяхната най-голяма признателност.

Баща ми произхожда от фамилия на селски доктори. Неговият баща бил впечатлен от това, което научил за *ranpф* – холандската медицинска наука, и изпратил сина си да я изучава в Нагасаки заедно с хора, които се познавали с докторите Сийболд и Мохник от Дежима* и били работили с тях. Може би тези връзки, или впечатляващата колекция на баща ми от холандски инструменти, или пък растенията и билките, които отглеждаше в своята градина, доведоха до повишението му. Или може би подхранваната от сакето дружба със Суфу Масаносуке – една от най-важните фигури в правителството на провинцията, който често отсядаше в Иуда при нашия съсед, Йошитоми Тобей, и ходеше с него в Ханамачутеи на О-Кио. Това беше още една причина всички да сме толкова доволни, че О-Кио е част от нашето семейство, защото донякъде покрай нея господарят Суфу, човек на когото ние се възхищавахме от все сърце и душа, стана патрон и покровител на нашия баща.

Господин Йошито ми дойде на сватбата, както и един друг наш съсед, Шиджи Монта. Беше от семейство Иноуе, които живееха до нас, и отначалото го знаех като Юкичи, но после го осиновиха във фамилията Шиджи в Хаги, където беше отишъл да учи в училището на провинцията, Меринкан, и му

* *Малък изкуствен остров до Нагасаки, нещо като холандска колония по онова време – бел. прев.*

беше дадено името Монта – лично от владетеля Мори Такачика. Той доведе един друг младеж със себе си, Такасуги Шинсаку. Майка ми и аз бяхме безкрайно впечатлени от тази огромна чест. Такасуги беше от много високопоставена фамилия в Хаги и вече се бе прочул из цялата провинция с блясъка на своята висока интелигентност.

– Блясък на пияница – каза по-късно чичо ми Шинсай.

Той беше на същата възраст като тези младежи, може би малко по-млад, и се отнасяше наполовина с възхищение, наполовина със завист към тях. Такасуги вече беше ходил в Едо да изучава бойното изкуството на меча при Сайто Якиро и лесно щеше да си осигури висок пост в правителството на провинцията; Монта планираше да отиде там следващата година: той служеше като паж при владетеля Мори. Те имаха възможността да се издигнат – нещо, което моят чичо никога нямаше да има.

Шинсай беше на възрастта на сестра ми, с няма и две години по-голям от мен и две години по-млад от брат ни, Тецуя; баба ми е била бременна с последното си дете, докато майка ми е носела второто си. Отслабнала от бременността на тази възраст, баба не оцеляла дълго след раждането. Тя оставила бебето си на грижите на моята майка и така чичо ми израсна в нашето семейство. Беше ни близък като брат, макар и не точно брат, и всъщност, не го чувствахме точно и като чичо.

В деня на сватбата го наблюдавах, в суматохата на сервирането на подносите с храна и доливането на чашите със саке. В началото слушаше почтително, докато другите мъже обсъждаха настоящата ситуация, бездействието, което сякаш бе обхванало цялата страна от момента на пристигането на чужденците с техните агресивни искания, необходимостта да се действа срещу тях, ако Бакуфу не го стори, за да защитим нашата провинция Чошу и фамилията на владетеля Мори. Но когато сакето го хвана, Шинсай започна разгорещено да се намесва в разговора и да спори, да говори за новините, които Тецуя ни изпращаше от Нагасаки, за опиумните войни

срещу Китай*, за вероятността от друга война, за нещо, свързано с кораба, носещ името *Стрелата*** . Нещо не можех да схвана смисъла на всичко това. Китай беше центърът на света, огромен и неуязвим. Как би могъл да падне пред шепя англичани и американци? Как би могъл да бъде *колонизиран*? Не бях много наясно с разликата между англичани и американци, или с това какво всъщност означава колонизацията. Във всеки случай, правителството на шогуната Токугава със сигурност щеше да продължи да поддържа мира, който бе запазило двеста и петдесет години.

Видях изражението на баща ми: приказките за политиката винаги го караха да се чувства притеснен; видях и погледа, който проблясна между Монта и Шинсаку. Те може и да не го казваха с толкова непредпазлив ентузиазъм като Шинсай, но аз долових, че споделят мнението му.

Това са мъжете, за които е моята история. Те са тези, които събориха стария свят и реформираха нацията, в която живея в момента; те, с техните мечти и илюзии, с техния кураж и глупост, с техните неочаквани успехи и с техните болезнени провали. Сега са прочути хора – тези, които оцеляха – и аз чета за тях във вестниците, и гледам снимките им, със западни дрехи и къси коси, или с униформи, с гърди, натежа-

* *Първата Опиумна война, избухва през 1839 г. и продължава до 1842 г., и се води между Британската източноиндийска компания и династията Инг, с цел да се принуди Китай да разреши на Великобритания да внася опиум. Британците спечелват войната и в резултат на това спечелват и контрол върху Хонг Конг. Втората (1856-1860) завършва с „Пекинското споразумение“, което легализира търговията с опиум, разширявайки британските търговски привилегии в Китай и давайки граждански права на християните в страната, включително правото на собственост – бел. прев.*

** *Пиратски кораб, плавал и под британски флаг, конфискуван от Китай. Екипажът е освободен по искане на британския консул в Хонг Конг, но корабът е задържан, в резултат на което се стига до бомбардиране на Кантон от британски бойни кораби, в нарушение на международното право – бел. прев.*

ли от медали. Понякога вестниците отпечатват някои по-стари снимки, като онези, които щях да видя в Нагасаки, на нашите лидери в тяхната младост, наперени, с ръце на мечовете, в официални одежди, със сериозни, каменни лица, готови да излязат насреща на модерния свят с всичките му обърквания и предизвикателства.

Тогава обаче нямаше да ги помислите за бъдещи лидери. Монта беше дребен, малко по-висок от дете, с момчешки вид, който беше заблуждаващ, защото той беше по-дързък и агресивен от повечето възрастни мъже. Имаше бърз ум и предизвикателни маниери. Шинсаку беше малко по-висок, кльощав, с дълбоко изрязани очи на дългообразо, конско лице, белязано от едра шарка. На пръв поглед изглеждаше, че се изолира от другите, резервиран по природа или може би срамежлив, докато сакето не повдигне духа му. С напредването на деня той се развесели и накрая, в отговор на настояването на Монта, взе шамисена от гейшата (беше добър познайник на всички тях) и започна да пее една от своите собствени песни.

Нежните капки на дъжда, гласът на младежа (той все още нямаше дори двадесет), тъжните нотки на инструмента изкараха на повърхността цялата печал, от която знаехме, че няма бягство. Мицуе, *онечан*, по-голямата сестра, любимата първа дъщеря, ни напускаше. Баща ми, майка ми и аз, всичките заплакахме неудържимо.

– Няма нужда от всички тези сълзи – каза Шинсай по-късно, когато конете бяха заминали, отнасяйки булката надалеч, към нейното ново семейство. Лицето на Мицуе, оброчено от бялата ѝ шапка, беше преbledняло от нервност и мъка. Тя стискаше лакираното си сандъче и дадената ѝ, за да я пази по време на пътуването, кукла. Устните бяха червени от шаф-

рановото червило, което ѝ беше годежен подарък от О-Кио, а носът ѝ беше червен от плач.

Факлите на вратата просветваха в дъжда, „изпращайки огънчета“, досущ като за погребение, и хвърляха пърхаци сенки върху заминаващите гости.

– Това е една доста добра двойка – продължи Шинсай, – и в крайна сметка, тя отива само в Хаги.

Хаги беше на един ден път, ако тръгнеш призори. Но тъй като Мицуе тръгна едва следобед, нейното ново семейство бе организирано посрещането ѝ в един хан в Сасанами, където щяха да прекарат нощта. Съпругът ѝ беше син на аптекар, който се казваше Курия. Представях си как сестра ми се среща с него там, как си разменят ритуалните чашки със саке в една от стаята за гости на хана, а после ги остават насаме за първата нощ от техния брачен живот. Бях доволна, че не аз се омъжвам за младия Курия, но не можех да не изпитвам любопитство...

– Можеш да я посетиш, когато аз отида в Хаги – каза чичо ми, обръщайки се към мен по безцеремонния начин, по който подхождаше, когато разкриваше нещо важно.

– И за какво ще ходиш в Хаги? – попита го баща ми, който все още сумтеше шумно и бършеше очи.

Шинсай не отговори веднага, а продължи да ме гледа, сякаш можеше да чете в ума ми. Това ме накара да се почувствам много неловко. Мислите за женитба, сакетото, музиката, младите мъже, влажният дъждовен въздух бяха създали някакво странно настроение в мен, едновременно апатично и раздразнително, чувствено усещане, което, сигурна бях, бе видимо за чичо ми. Цялата ми кожа гореше от внезапен прилив на топлина.

– Цу *чан**, май пейна повечко – подразни ме той. – Я как поруменява!

– Излез навън да вземеш малко свеж въздух – каза майка ми, – или цяла нощ ще имаш главоболие.

* „Чан“ е умалително, нежно обръщение към по-малки деца или млади момичета, както и за любим или любима – бел. прев.

Дъждът придаваше зеленикаво сияние в градината. Чувах цвърченето на малките на лястовичките в гнездата под стрехите. Родителите им неуморно се стрелкаха ту вън, ту вътре, за да хранят децата си, докато мъничетата не напуснеха гнездото, за да отидат навън, в света, за да се съешават и да си отглеждат свои собствени деца.

Сълзите ми се лееха като дъжда. Колко непоносимо тъжно! Но същевременно, колко прекрасно беше да бъда себе си, усещаща така дълбоко тъгата на живота!

Котката ни се появи от мократа пелена на мъглата, мъркайки от удоволствие, че ме намира там. Потърках главата и ушичките ѝ. Беше прогизнала до кости, но за разлика от повечето котки, тя нямаше нищо против дъжда. Поседя с мен за малко, после огромните ѝ очи примигнаха и се ококориха, ушите ѝ замърдаха, а върхът на опашката ѝ затрептя. Скочи безшумно и изчезна в мократа градина.

Все още чувах какво си говорят вътре. Баща ми повтори въпроса си и този път чичо ми му отговори.

– Искам да уча при учителя Йошида. Ще му пиша и ще помоля да ме приеме в неговото училище.

– Но Йошида е под домашен арест – отговори баща ми.

– Независимо от това, преподава; позволено му е да приема ученици. Кусака Гензуй вече е при него, а Такасуги казва, че и той ще отиде, макар баща му да е против и може би ще трябва да се измъкне през нощта, и този приятел на Монтата, Ито Шунсуке...

– Нима Йошида Шойн преподава нещо, което вече не знаеш? – попита майка ми.

Нейното мнение бе, че чичо ми трябва по-малко да учи и повече да работи, да помага повече на баща ми, може би да стане фармацевт, като моя нов девер, и да си отвори магазин. Йошида Шойн беше противоречива фигура в Чошу. Никой не можеше да отрече високия му интелект, оригиналността на мисленето му или дълбочината на ерудицията му; господарят Мори Такачика и Суфу Масаносуке му се възхищаваха безкрайно, но както баща ми каза, формално погледнато,

той беше престъпник. Беше се опитал да се качи на американски кораб в залива Шимода. Той беше, както казваха хората, обсебен от безразсъдно желание да опознае по-добре страните, които ни застрашаваха. Искаше със собствените си очи да види магическите технологии, които те бяха развили, докато нашата страна оставаше изолирана под управлението на режима Токугава – корабите, които плаваха, задвижвани от силата на парата, приличащи на чайници, каретите, които се движеха по релси, пренасяйки хора и стоки с огромна скорост на необятни разстояния и, разбира се, пушките и топовете, и всичките там военни приспособления и изобретения, които даваха мощ и власт на този, който ги притежава.

Неведнъж бяхме слушали Шинсай и приятелите му да говорят за тези неща през последните четири години, затова знаех, че учителят Йошида беше пратен в затвора в Едо от Бакуфу, а после, на следващата година, върнат обратно в Хаги, в самурайския затвор Нояма. Даваше уроци на своите съкилийници, като им преподаваше учението на своя духовен водач Менсиус*, но посолено с неговите собствени идеи за защита и напредък на нашата нация.

Младежите говореха за страстта и яснотата на неговата мисъл, за решителността и целенасочеността му; по-възрастните наричаха това инак и критикуваха неуважението му към тънкостите на йерархията и общественото разделение на класите. Дори поставяха под въпрос здравия му разум. И все пак, хората говореха за неговата доброта, за внимателните му грижи към другите затворници, за необикновената му способност да вижда в сърцето и душата на всеки и да разпознава от какво се нуждае той в своите духовни търсения и в интелектуалното си съзряване.

Написах „той“ без да се замисля, защото обикновено почти всички ученици на Шойн бяха младежи, но моят чичо ми бе казал, че и жени посещават уроците му, и че в затвора

* *Китайски философ, най-известният последовател на Конфуций, 385–302 г. пр. Хр., известен повече като Менг Ке – бел. прев.*

имало поне една жена, която не само се учела от него, но и самата му предавала своето познание. Поради тази причина аз бях по-заинтересована от него, отколкото бих била в друг случай.

Шойн бе освободен от затвора през зимата на втората година от Ансей и изпратен в дома на своя чичо, от източната страна на река Мацумото. Получи позволение да учи децата на чичо си, после на съседите си и така постепенно се оформи училището: *Шока-сон-джуку**, Селското училище под боровете.

Именно там искаше да учи моят чичо.

– Но ние имаме нужда от теб тук – каза майка ми. – Не можем да загубим едновременно и Мицуе, и теб. Кой ще помага на доктора тогава? Малко вероятно е Тецуя да се върне скоро.

Чаках да чуя баща ми да каже, че няма да позволи това, но той мълчеше.

Лястовичките излитаха и се връщаха. Малките им пиленца писукаха, замлъкваха и пак писукаха.

– Цуру е много по-полезна от мен – каза Шинсай.

– Това е напълно вярно – отвърна баща ми. – Но Цуру и без друго вече работи прекомерно, не можем да очакваме да се нагърби хем с твоята работа, хем с тази на Мицуе.

Долових одобрението в гласа му. Кожата ми, която се бе охладила на влажния хладен въздух, всеки миг отново щеше да пламне. Не бях свикнала да ме хвалят. От момичетата се очакваше да работят, без да получават похвала или благодарност, наше задължение беше да правим всичко за родителите ни: защо да ни благодарят? Затова думите на баща ми сгряха сърцето и лицето ми.

– Не след дълго и Цуру ще ни напусне – каза майка ми. – Колко е ужасно да имаш дъщери! Трепеш се да ги отгледаш, за да работят за благото на нечие чуждо семейство. – Тази несправедливост предизвика ридание в гърлото ѝ.

* *Джуку означава частно, първоначално или средно училище – бел. прев.*

– Е, добре, аз имам решение – бързо каза Шинсай. Явно сълзите му бяха дошли в повече за един ден. – То е отговорът и на двата проблема. Да доведем жениха на Цуру в къщата ни. Търси докторски син и го осинови в семейството. Така ще заместиш мен и ще запазиш Цуру. – Тъй като баща ми не отговори, той добави: – Наистина ще я загубиш, ако я пратиш нанякъде.

Естествено, баща ми не можеше да се съгласи веднага. Шинсай беше с повече от двадесет години по-млад от него: не би било правилно да слуша съветите му, независимо колко са разумни. Майка ми обикновено се противопоставяше на всичко, което Шинсай предлагаше, нещо като въпрос на принцип; тя имаше доста ниско мнение за него. Затова ѝ беше трудно да се съгласи с предложението му за нещо, което всъщност тайно бе най-дълбокото ѝ желание. А освен това съществуваше и въпросът какво ще си помислят хората. Итасаки не бяхме с никакво особено обществено положение. Нито пък бяхме богати, макар репутацията на баща ми да бе висока и той да имаше повече пациенти, отколкото можеше да обслужва. Не беше необичайно да се осинови зет, но в нашия случай вече имаше двама възможни наследници на фамилията – макар единият да не даваше никакъв знак, че някога ще се завърне от Нагасаки, а другият нямаше никакъв интерес към медицината. Скорошното назначение на баща ми и неговото приятелство с господаря Суфу вече бяха издигнали семейството ни на по-високо положение от това, което ни се полагаше в йерархията на провинцията. Не искахме да изложим на опасност новия си статут с поведение, което можеше да бъде сметнато за ексцентрично или неподобаващо.

Но все пак живеехме не в консервативния Хаги, а в Юда, където горещите минерални извори, както казваха, правеха хората по-толерантни. В седмиците след сватбата на сестра ми тихомълком бе решено, че семейство Итасаки ще ме задържи у дома и се започна търсене на съпруг за мен, докато чичо ми се готвеше да кандидатства в Шокасонджуку, за да учи при учителя Йошида.